

ІСТОРІЯ КРАЇН АЗІЇ І АФРИКИ

ХОНДА ТАДАКАЦУ: ВІЙСЬКОВИЙ ШЛЯХ ГЕНЕРАЛА ТОКУГАВИ

Мороз Максим,

здобувач вищої освіти першого рівня
історичного факультету
Тернопільського національного педагогічного
університету імені В. Гнатюка
e-mail: moroz.m130@gmail.com

Науковий керівник: **Алексієвець Леся,**

доктор історичних наук, професор
кафедри всесвітньої історії та релігієзнавства
Тернопільського національного педагогічного
університету імені Володимира Гнатюка

Японія другої половини XVI ст. охоплена внутрішньою війною. Це період, коли японські даймьо боролися за владу та землі, ставлячи за мету стати наймогутнішим володарем Японії. Для її здійснення вербували талановитих воїнів, використовували сили васалів. Хонда Тадакацу – вірний самурай роду Токугава, є прикладом генерала, який приводить господаря до зазначеної мети, стаючи символом вірності, сили й могутності, неперевершеним воєначальником епохи Сенгоку Джідай.

Народився 17 березня 1548 р., в повіті Нуката, провінції Мікава (нині місто Окадзакі, префектура Аїті). При народженні отримав ім'я Набеносукі. Походив з роду Хонда, які здавна служили клану Мацудайра.

Його батько загинув, коли Набеносукі було всього один рік. З дитинства виховувався дядьком Тадамасою, став на шлях воїна-стратега. Особистість батька важлива, адже той помер за господаря, що стало причиною обрання служби володарю як істину, якої буде дотримуватися.

З дитинства навчався військовому мистецтву. Тренувався у фехтуванні списом ярі, катаною, навчався верховій їзді, стрільбі з лука, вивчав каліграфію. У вісім років завчив «Мистецтво війни» Сунь-Цзи. Отримавши необхідні навички Набеносукі вирушає у подорож провінцією Мікава.

У 1559 р. хлопець досягає повноліття, приймає ім'я Хонда Тадакацу і починає служити Мацудайра Мотоясу, як воїн свого дядька. Тадакацу ставився з повагою до історії своєї родини, тому й продовжив служити васалом для клану Мацудайра. Вихований у вірності та відданості, які стають основними рисами особистості, визначають характер взаємовідносин між ним та володарем.

Бойове хрещення проходить під час захисту провіанту, який доправляли в замок Отаку. Тадакацу було всього 12 років. Тут стає помітною хоробрість, що супроводжувала його в усіх битвах, допомагала перемагати супротивників та надихати союзників продовжувати боротись.

Після битви при Окехазамі, Тадакацу разом із володарем Мотоясу, який змінив ім'я на Іеясу відправляються в замок Отака. Тут трапляється епізод, який має дві версії. У першій - війська Іеясу не могли перетнути річку Яхагі, яка вийшла з берегів. Тут з'являється олень, який перепливає ріку через брід і війська безпечно її переходять. Після того, в знак пошани Тадакацу, носить шолом з оленьчими рогами. Інша версія історії розкажує про те, що Хонда загубився під час розвідки. Олень, який перед ним з'явився, показав, де можна перетнути річку, у такий спосіб допомігши йому. Він почав вірити, що оленя послав Хачіман, бог воїнів, і зробив шолом на честь нього [8]. Цей епізод описує нам Хонду який шанує богів, роблячи речі в честь них.

Свого першого ворога убив у 14 років. Під час облоги замку Тойя, що відбулась в 1562 р., не прийняв подачки свого дядька, сказав: «Я не хочу досягати військового успіху, позичаючи допомогу в інших» [1]. Він увірвався у ворожий табір та відрізав голову ворожому генералу. Для нього це стало не тільки демонстрацією навичок в бою, а також проявом рішучості, якою він зможе боротися проти супротивника. Іеясу був дуже вражений таким подвигом молодого самурая.

Коли Іеясу з армією був у замку Кійосу, для підписання союзу з Одою Нобунагою, Тадакацу проявив лідерські якості, вгамонивши солдатів, які виступали проти альянсу. Вперше йому доводилось командувати військами, для придушення повстання Ікко-Іккі. Тоді він вже мав чорні обладунки, шолом з оленьчими рогами та спис Тонбакірі. Тадакацу ставав здібним командиром, який веде самураїв у бій. Поєднуючи в собі як бойові, так й тактичні навички, здобуває авторитет простих солдатів, командирів й володарів.

Іеясу цінував військові заслуги свого васала. У 1566 р., коли Тадакацу став головою сім'ї Хонда, Мацудайра надає йому землі розміром в 36 тис. коку та титул Хатамото [7, с. 94]. Він стає командиром кавалерії, його кар'єра швидко зростає. Хейхачіро займає місце одного із наближених до Іеясу васалів.

У битві проти альянсу Асакура-Азай, Хонда Тадакацу проявив хоробрість. Спостерігаючи за тим, як солдати відступають разом, з кавалерією увірвався в стан ворога, у такий спосіб підняв бойовий дух союзників, які повернулись у бій. Також у бою Хейхачіро здолав Магара Наотака, переломивши хід на свою сторону. Розгромивши війська Асакуре, разом з солдатами Оди здолав клан Азай. Ці подвиги Тадакацу настільки вразили Нобунагу, що той прозвав його «Чжан Феєм Японії».

Об'єднанні сили Оди і Токугава вступили у війну проти клану Такеда. 27 тисячне військо ворога увійшло в провінцію Мікава. Тадакацу порекомендував Іеясу відступити через чисельну перевагу супротивника. Хейхачіро проскакав полем бою, повідомляючи самураям про відступ, прикриваючи їх від ворожих сил. Цей маневр врятував тисячі життів, адже Тадакацу вважав, що солдат повинен виховуватися у доброзичливості, тоді він буде вірний господарю, готовим його захищати до самої смерті. Коли ж генерали дізнались що Токугава із основною армією досягнув замку Хамамацу, генерали теж почали відступати, використовуючи тактику випаленої землі проти ворога. У битві при Мікатагахара загинув дядько Тадакацу, Тадамаса.

Війська Оди-Іеясу вступили у бій проти армії Такеди Кацуйорі при Нагасіно, в 1575 р. У ній Хонда Тадакацу поставили командувати мушкетерами, через уміння керувати вогнепальними підрозділами. Після перемоги Хейхачіро наказали захопити замки Сухавара та Ояма. На нашу думку, Тадакацу приймав участь в облогах як допоміжна сила, відправлена на підтримку військ генералів Оди Нобунаги.

У 1580 р. Хонда, разом з Ясумаса та Мототада, взяли в облогу столицю клану Такеда, Такатендзін. Під час штурму Хейхачіро заволодів 20 головами. Війна скінчилась битвою під горою Тенмоку, де Кацуйорі з сім'єю здійснив сеппоку.

2 червня 1582 р. загони Акеті Міцухіде здійснили напад на храм Хонно, де перебував Ода Нобунага. Коли Токугава дізнався про смерть союзника, то ледь не вчинив сеппоку, але Тадакацу його зупинив, запропонувавши повернутись назад в Мікаву та зібрати армію. Хейхачіро стояв ар'єргардом війська, відбиваючи напади бандитів. До Мікави дійшли новини, що армію нападників розгромив Тойотомі Хідейосі, який об'явив себе регентом малолітнього сина Нобунаги Сансобоі.

У новій війні між Токугава та Тойотомі, Хонда Тадакацу проявив свою жагу врятувати господаря. Задля цього Хейхачіро здійснив подвиг, рівноцінний перемозі над богами. Разом із 500 кавалеристами Тадакацу зупинив армію Хідейосі, яка налічувала 160 тисяч самураїв. Він був готовий стояти до самої смерті, даючи своєму господарю час для підготовки армії. Тойотомі був настільки розчулений такою самопожертвою, що заборонив своїм командирам атакувати підрозділи Хонди. Ця подія врятувала від поразки Токугаву Іеясу в битві при Нагакуте, а Хонда Тадакацу здобув шану рівноцінну великій перемозі.

При підписанні миру Іеясу дарував Тадакацу ще 10 тисяч коку, а Тойотомі обдарував його подарунками. Відомий епізод, коли Хідейосі хотів, аби Хейхачіро перейшов на його бік. Хонда на це відповів: «Доброта твоя глибша за море, але Іеясу – мій володар, якому я служу з покоління в покоління, тож наші стосунки не слід вимірювати

роками» [2]. Відмовляючись, Хонда доводить, що за жодних умов не зрадить володаря.

Після підписання миру, усією Японією почали ширитись подвиги чотирьох генералів Токугави. Хонда Тадакацу, Ії Наомаса, Сакакібара Ясумаса та Сакай Тадагацу – усі вони пізніше в історіографії та культурі отримають титул «шітенно», чотирьох небесних королів Токугава. Цей титул походить від чотирьох буддійських богів, які символізували чотири сторони світу. В нашому випадку, вони – чотири сили, які зробили з Токугави Ієясу – шьогуна Японії.

У 1590 р. Тадакацу приєднався до компанії проти клану Ходзьо. 25 квітня в складі армії Токугава захопили замок Едо. Сам Тадакацу, разом з сином Тадамасою, взяли замки Івакуці, Хачігата та Сакура.

Після війни Токугаві були передані захоплені землі в регіоні Канто. Тадакацу було збільшено ділянку до 100 тисяч коку, що робило його другим за могутністю васалом Токугави, поступаючись тільки генералу Ії Наомаса. Ці землі він активно відновлював, приводячи в порядок місцеву економіку і аграрний сектор.

Уже у 1599 р. починається боротьба між Ісідою Мацунарі який об'єднує дайме на заході та східними дайме, яких очолює Токугава Ієясу. Причиною стала смерть Тойотомі Хідейосі, який залишив неповнолітнього сина Хідейорі під впливом ради старійшин та поразкою в Кореї.

15 вересня 1600 р., сталась битва при Секігахарі, де зіткнулись армії двох коаліцій, загальною кількістю 100 тисяч чоловік. Тадакацу вступив в бій з військами Шімадзу Йошіхіро, обидва генерали славились своєю жорстокістю. На полі бою загинув кінь Тадакацу, з яким він провів багато битв. Не маючи часу оплакувати його смерть, Хейхачіро продовжував боротися вже як піший воїн. Із скрутного становища його врятував Кадзі Кацутада, який відав Хонді власного коня. У цій битві Тадакацу здобув 90 голів супротивників.

Після битви Хонда зустрівся з схопленим в полон Ісідою Мацунарі. Із спогадів тюремного охоронця, який описав їх зустріч: «Хонда Тадакацу прибув до в'язня. Коли він підійшов до Мацунарі, то похилився перед ним в знак поваги й сказав «лорд Мацунарі помилився у своїх словах і закінчив таким чином». Однак Мацунарі нічого не сказав і ліг спати» [3]. Це показ того, що Тадакацу поважав своїх супротивників, які відкидали власні амбіції, егоїзм, боролись за власного господаря та його ідеї.

У 1603 р. Токугава Ієясу створює шьогунат в замку Едо, проголошує себе шьогуном. Настали нові часи, до яких Тадакацу не був готовий. Цікаво прослідкувати за тим, що Ієясу хоче встановити довгостроковий мир, в якому не буде повстань та нових воєн. Такі люди, як Тадакацу, не могли знайти місця в цьому новому світі. На місце меч в руках, прийшло

перо, науковці та митці замінили воїнів. Почались масові скорочення в армійській структурі. Ті, хто мали ділянки землі ставали землевласниками, безземельні самураї, або залишались із своїм господарем, або ставали ронінами, адже їхні послуги більше не були потрібні. Тадакацу до кінця залишався самураєм, який, якщо і помре, то в бою за господаря.

У нього почалась проявлятися хвороба очей, він поступово втрачав зір. Тадакацу попросив Токугаву відправити його у відставку та дозволити повернутись в Кувана. Для Хонди це було важке рішення, адже весь сенс його життя був у єдиному – захистити свого господаря і померти за нього в бою. Токугава теж не хотів прощатися із своїм васалом, який служив йому ці довгі роки, носивши хоругву клану Токугава, прийшовши разом до вершин влади. Іеясу не відпускає Тадакацу, і той служить йому до 1609 р., поки офіційно не вийде на пенсію.

У Кувані старий самурай займається управлінням, вчить своїх синів та слуг, доживаючи роки вдалині від господаря. Існує легенда, що Тадакацу почав вирізати своє ім'я на речах. Одного разу, під час різьблення, він порізав ножом руку, крикнувши: «Якщо я отримаю поранення, настане кінець Хонди Тадакацу» [4]. Ця історія більше розповідає про погіршення стану здоров'я, яке турбувало самурая, а поріз – неминуча смерть, що скоро настане.

18 жовтня 1610 р., Хонда Тадакацу помирає у віці 62 років, чи від хвороби, чи від інфекції. Його останні слова: «Коли я помираю, нажаль, коли я помираю, я думаю про вас, що досі вам зобов'язаний» [4]. Ці слова, які були адресовані Іеясу, повідають, що навіть на смертному одрі, Хонда думав про те, що він так і не зміг загинути за свого господаря.

Тадакацу залишив заповіт, в якому описує, яким повинен бути сенс життя самурая. Уривок заповіту: «*Навіть якщо самурай не взяв голову або зганьбився, але він не відступив перед обличчям смерті і загинув у бою пліч-о-пліч зі господарем, ім'я самурая означає те, що він захищає свою вірність...*» [5]. Ці слова він адресував своїм синам, але в них прослідковується звернення до простих воїнів, що їх смерть марна і саме вони є значенням вірності, яка проявляється в службі господарю, а пізніше й батьківщині.

Самурай – це воїн, який вірно служить своєму господарю, готовий віддати життя за нього. Тадакацу виріс на історіях про дідуся і батька, які загинули в бою, захищаючи свого володаря. Воїн повинен виховуватися в доброзичливості, має підбирати зброю за уміннями, ніколи не зраджувати господаря. Хонда вважав, що тільки так самурай зможе виховатись як професійний воїн.

Чорні обладунки ще з юнацьких років виділяли його серед інших самураїв. Доволі легкі, не мали на меті захистити воїна від поранень, що робить їх унікальними, адже Тадакацу жодного разу не було поранено.

Також на броні були прикріплені великі чотки, аби молитись за тих, хто загинув у бою від його руки.

Чорний шолом з оленьчими рогами став візитівкою Хейхачіро. Згідно легенд, він був зроблений в честь оленя, який допоміг йому перетнути річку. У японській міфології боги посилають або самі стають звірами, допомагаючи людям, які відійшли від шляху долі. На думку Хонди, – оленем був Хачіман, який оберігав його від загибелі. Налякані вороги часто плутали їх з рогами демона.

Легендарний Тонбокірі – один із трьох великих списів Японії. Його назва походить із легенди. У ній метелик, який хотів сісти на лезо списа, був розрубаний навпіл, що доводить майстерність виготовлення ярі. Створений фехтувальником Масаназе, 6 метрів в довжину, він використовувався для ведення бою верхи на коні. Тадакацу легко з ним справлявся, вирізаючи ворогів гострим лезом. Тонбокірі не призначений для пішого бою, що показує епізод при Секігахарі. На лезі вирізьблені літери на санскриті, імена богів, що оберігають його. Існує історія, що старий Тадакацу обрізав свій спис, обґрунтовуючи це тим, що зброя має відповідати силі господаря. Після смерті Хейхачіро, спис став сімейною реліквією клану Хонди. На сьогодні знаходиться в музеї мистецтв Сано в Місімі [6].

Хонда Тадакацу у масовій культурі, не є дуже популярним. Так найпопулярніша кіно-версія персонажа, на нашу думку, – фільм Акіри Куросави «Тінь воїна». У японському історичному серіалі «Що ви будете робите, Іеясу?» роль Тадакацу виконав популярний актор японських дорам Юкі Ямада. У манзі «Sengoku Komachi Kurōtan» є романтичним інтересом головної героїні. Найбільше Хонда Тадакацу з'являвся у відеоіграх, наприклад: серія Samurai Warriors, Onimusha, Pokémon Conquest, Nioh.

Висновки. Отже, можемо стверджувати, що Хонда Тадакацу є великим воїном та командиром епохи Сенґоку Джідай. З дитинства він бажав служити господарю, і, пройшовши із ним через всі битви, останнє, про що мріяв – померти за нього. Його любили прості солдати, поважали генерали та виражали пошану володарі Японії. Він заробив славу на полі бою, став прикладом вірного самурая в японській історії. Його життєпис не обмежується війною. Броня і зброя зробили образ воїна, який з відвагою та хоробрістю знищує ворогів господаря. Філософія розказала, що воїн-самурай є синонімом відданості правителю та державі. А образ у масовій культурі знайомить молоде покоління з його постаттю воїна. Тож, Хонда Тадакацу – неперевершений самурай, відданість якого вплинула на історію Японії, зробивши її величною та єдиною.

1. 渡邊大門 関ヶ原合戦で東軍の勝利に貢献！
徳川家康から隠居を慰留された本多忠勝の晩年 YAHOO! Japan URL:
<https://news.yahoo.co.jp/expert/articles/20ecfd0b7c58351ed218f32fd97bae4c11d0d1c7>
2. つまみライチ さん 本多忠勝ってどんな人？ 名言や逸話からその人物像に迫る
戦国ヒストリー URL: <https://sengoku-his.com/2073>
3. 乃至 政彦
関ヶ原で負けた三成に本多忠勝がひれ伏したのはなぜか...敗戦責任で切腹させられると覚悟
していた三成の潔さ President Online URL: <https://president.jp/articles/-/76890?page=1>
4. 本多忠勝の死因 | 亡くなった原因や最期の様子を解説 Time Trails URL: <https://time-trails.com/1691/>
5. 本多忠勝の遺言
6. 岡崎歴史かたり人の歴女担当 さん 蜻蛉切（とんぼきり）
—徳川を守る本多忠勝の槍— げろーかる URL: <https://pokelocal.jp/article.php?article=476>
7. 山田勝 1日1テーマ30日でわかる戦国武将 文響社. 2024. 207 ページ.
8. 陽菜ひよ子
「どうする家康」平八郎／本多忠勝論：家康を叱り飛ばして信頼された男 Tech Team
Journal URL: <https://ttj.paiza.jp/archives/2023/04/02/4941/>